

Opinnäytetyö (AMK)

Turun AMK:n Taideakatemia

Kuvataiteen ko.

Maalaus

2017

Sini Kähönen

IHON JA LIHAN ALTA

– Kauneus ja liha Jenny Savillen ja Body Worlds -
näyttelyn teoksissa

Sini Kähönen

IHON JA LIHAN ALTA

Kauneus ja Liha Jenny Savillen ja Body Worlds -näyttelyn teoksissa

Opinnäytetyöni tavoitteena on pohtia kauneuden ja vastenmielisyyden yhtenäisyyksiä teoksissa, jotka nostattavat katsojassa vastenmielisyyden tunteita. Nostan aluksi teemoja kauneudesta antaen kokonaisemman kuvan kauneuden ja vastenmielisyyden vastakkainasettelusta. Käsittelem mielenkiintoa vastenmielisyyteen, sitä, miksi se on kiinnostavaa ja mikä siitä tekee rumaa tai kaunista. Nostan myös teemoja ihmisyydestä ja miten Jenny Savillen teokset ja Body Worlds -näyttely haastavat käsitystä siitä, mitä on ihmisyyys. Olen ottanut opinnäytetyöhön esimerkkejä teoksista, jotka toimivat vahvasti lihallisen teeman ympärillä ja pohdin näiden yhtäläisyyksien lisäksi eroja, joita teoksissa ilmenee.

Tärkeimpiä käyttämiäni lähteitä olivat Carol Korsmeyerin kirja *Savoring Disgust: The Foul and the Fair in Aesthetics*, Gunther von Hagensin artikkeli kirjassa *Body Worlds, Anatomy and Plastination* ja lisäksi Simon Schamanin haastattelu Jenny Savillen kanssa, joka on julkaistu kirjassa *Saville*. Halusin useita eri näkökulmia aiheeseen perehtyen kuitenkin vahvasti kuvataiteen lihalliseen aspektiin.

Opinnäytetyöprosessi ja aiheiden pohtiminen nousivat itsessään tärkeämmäksi kuin lopullinen kysymys tai vastaus siihen. Tekstin edetessä nostan esiin ajatusta kauneuden käsittelystä teoksissa, joissa se tuo itseään esiin näyttämällä sen puutteen. Tuon esiin havaintojani kauneuden ja rumuuden erottamattomuudesta ja siitä, miten ne tarvitsevat elementtejä kummastakin korostaessaan omaa merkityksellisyyttään. Päätän tekstini pohtimiseen siitä, kuinka teokset tuovat esiin ihmisen motiivit nähdä teokset tavalla, jolla ne eivät riko käsitystä siitä, millaisena ihminen haluaa itsensä nähdä.

ASIASANAT:

kauneus. vastenmielisyyys. ruumiillisuus. lihallisuus. kuvottava. Jenny Saville. Body Worlds.

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme in Fine Arts | Painting

2017| 23

Sini Kähönen

UNDER THE SKIN AND FLESH

Beauty and flesh in the works of Jenny Saville and the Body Worlds -exhibition

In my thesis, I'm interested in studying how beauty and disgust correlate in the context of artwork that elevates feelings of disgust within the viewer. First, I will raise themes about beauty, hereby offering a more comprehensive entity about the confrontation of beauty and disgust. I will address the natural interest to disgust, why it entices one's attention. One of my aims will occur in reflecting themes where humanity is challenged by the works of Jenny Saville and the samples shown in Body Worlds exhibition. I have raised examples of artworks, which work amidst the theme of flesh and I will be comparing the similarities and differences within the perspective the works takes.

The most important sources I used were a book by Carol Korsmeyer, *Savoring Disgust: The Foul and the Fair in Aesthetics*, as well as Gunther von Hagens article in the book: *Body Worlds, Anatomy and Plastination*, and Simon Schamans interview with Jenny Saville.

By advancing in the text I will be bringing forth themes of beauty in artworks that use aspect of absence of it, while beauty being still relevant to the piece. I will introduce perceptions of beauty and ugliness being an inseparable pair, and how they need elements of both to bring forth greater meaning. I will end my thesis by reflecting, how the pieces bring forth the human motivation to see the work in a way, that doesn't break the image of how one wants to see themselves.

KEYWORDS:

disgust, bodiless, flesh, beauty, Jenny Saville, Body Worlds

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 KAUNEUS	8
2.1 Kauneuden kaksi määritelmää	8
2.2 Kauneus ja hirviöt	9
3 VASTENMIELISYYS	11
3.1 Jenny Saville	11
3.2 Hybridit ja ihmisyyden haastaminen	133
4 BODY WORLDS	16
4.1 Kauneuden ja vastenmielisyyden tunneristiriita	16
4.2 Savillen ja Body Worlds -näyttelyn yhteneväisyys	19
5 KAUNEUDEN JA VASTENMIELISYYDEN EROTTAMATTOMUUS	21
LÄHTEET	22
KUVALUETTELO	23

1 JOHDANTO

Tarkastelen opinnäytetyössäni vastenmielisyyttä ja kauneutta sekä näiden kietoutumista toisiinsa taiteessa. Keskityn lihallisuuteen ja siihen, miten sitä kuvataan eri keinoin. Pohdin, mikä tekee Jenny Savillen teoksista kiinnostavia, mikä tekee Body Worlds -näyttelyn teoksista kauniita tai mielenkiintoisia ja mitä ne sisältävät. Vertaan vastenmielisyyden elementtejä kauneuteen ja kauneuskäsitykseen, ja tukin niiden vastakkaisuutta. Millainen on kauneuden ja vastenmielisyyden välinen suhde taiteessa, etenkin taiteessa, jossa vastenmielisyyys on keskeistä mutta tarkastelun kohteena on kauneus.

Aloitan tekstin käsittelemällä kauneutta antaen kokonaisemman kuvan kauneuden ja vastenmielisyyden vastakkainasettelusta. Tämä pohjustaa keskustelua kauneuden tarpeesta ottaa itseensä rumuuden piirteitä pysyäkseen merkittävänä ja onnistuakseen kantamaan teemaa taiteessa. Nostan esiin aiheita ihmisyydestä ja miten Jenny Savillen teokset sekä Body Worlds -näyttely haastavat käsitystä siitä, mitä ihmisyyks on.

Olenlaisimpia käyttämiäni lähteitä olivat Carol Korsmeyerin kirja *Savoring Disgust: The Foul and the Fair in Aesthetics*, Gunther von Hagensin artikkeli kirjassa *Body Worlds, Anatomy and Plastination* ja lisäksi Simon Schamanin haastattelu Jenny Savillen kanssa, joka on julkaistu kirjassa *Saville*. Halusin useita eri näkökulmia aiheeseen pehreyden kuitenkin vahvasti kuvataiteen lihalliseen aspektiin.

Tekstin edetessä nostan esiin ajatusta kauneuden käsittelystä teoksissa, joissa se tuo itseään esiin näyttämällä sen puutteen. Tuon esiin havaintojani kauneuden ja rumuuden erottamattomuudesta ja siitä, miten ne tarvitsevat elementtejä kummastakin korostaessaan omaa merkityksellisyyttään. Päätän tekstini pohtimiseen siitä, kuinka teokset tuovat esiin ihmisen motiivit nähdä teokset tavalla, jolla ne eivät riko käsitystä siitä, millaisena ihminen haluaa itsensä nähdä

Omassa taiteellisessa työskentelyssäni olen paljon miettinyt näitä teemoja – tunnen, että opintojeni ajan olen tutkinut teoksissa kauneutta vastenmielisyyden kautta, ikään kuin etsinyt jotain rajaa tai sen paikkaa. Kuinka pitkälle voin tähän aiheeseen mennä ennen kuin se ei enää ole omalle silmälle kaunis? Tekemäni sisäelinsarja on tässä suhteessa mielenkiintoinen esimerkki. Kyseisessä sarjassa keskityin teknisesti tuomaan esiin kauniita ja herkkiä elementtejä, joiden seurauksena sen vastenmielinen aihe ei enää puskenut läpi liian suoraan, vaan teoksesta tuli kauniin hienovarainen.

Kuva 1. Sini Kähkönen, Sisäelinsarja 1–2, 2017

Kuva 2. Sini Kähkönen, Sisäelinsarja 3–4, 2017

Kuva 3. Sini Kähönen, Sisäelinsarja 5–6, 2017

Teossarjassa halusin tunteen siitä, että se kantaa ajatusta sisälmyksistä kuitenkin tuomatta niitä lähelle katsojaa. Sarja loi näin mielenkiintoisen vastakkainasettelun kauuneuden, herkkyyden ja vastenmielisyyden välille nostaen samalla esiin teemoja ruumiillisuudesta ja kuolevaisuudesta. Olen aiemmissa teoksissani käsitellyt tätä aihealuetta tuoden rumia elementtejä esiin kauniiksi tulkitussa kontekstissa. Uusissa sarjoissa olen lähtenyt työstämään teemaa, jossa aiheen luoma vastenmielisyys saadaan kevenemään teoksen visuaalisen miellyttävyyden ansiosta.

2 KAUNEUS

Kauneus on jotain mikä on aina ollut hyvin olennaista ihmisyydessä. Siinä on jotain hyvin perusluonteista, jotain täysin tiedostamatonta, se on kuin linssi, jonka läpi tutkimme ympäröivää maailmaa. Kirjassaan Estetiikka Arne Kinnunen viittaa kauneuteen taivaallisen mielihyvän tuottajana. Tämä mielihyvä toimii motiivina kauneuden tavoitteluun. Kauneuden vastakohtaksi taas puolestaan voidaan nimittää arkipäivää ja rumuutta. ”Meillä on primitiivinen ja intensiivinen kauneudenkaipuu ja siksi kauneuden ja rumuuden ongelmat ovat askarruttaneet niin kauan kuin tiedetään: mytologioissa, uskonnoissa ja filosofisissa järjestelmissä ja taiteeseen sisällytetyissä pohdinnoissa. Kauniin kaipuu ja ruman ongelma eivät ole palautettavissa mihinkään muuhun. Ne ovat itsenäisiä ja jakamattomia.”¹

Kauneus on aiheena kuitenkin puhtaasti subjektiivinen ja riippuu aina katsojan ja teoksen suhteesta. Asiat eivät ole oletusarvoltaan kauniita, vaan ne koetaan kauniiksi. Sannon ”kauneus on katsojan silmässä” on tässä suhteessa hyvin osuva.

2.1 Kauneuden kaksi määritelmää

Kauneutta voidaan tutkia useammasta näkökulmasta. Vaikuttava taide on termi taiteelle, joka ei suoranaisesti kuulu kauniiksi pidettävän taiteen piiriin. Kuitenkin, vaikka tässä voidaan käyttää vahvasti kauneuden elementtejä, ne ovat silti vahvasti omat kategoriansa taiteen määrittämisessä. Vaikuttava taide ei ole kaukana kauniina pidettävästä taiteesta, vaan näillä on paljon yhteistä niin visuaalisesti kuin aiheen puolesta. Vaikuttava taide antaa kenties useammin oikeanlaisen mielikuvan teoksista, jotka eivät suoranaisesti kuulu kauneuden kenttään. Kauneuden kuitenkin ollessa hyvin subjektiivinen käsite on tähän eroon hyvin vaikea määrittää minkäänlaista vakiota. Laitettaessa vaikuttava ja kaunis taide vierekkäin vertailtavaksi kauniin taiteen käsitys on erittäin paljon rajoittuneempi. Se, mikä on kaunista, on pientä, hillittyä, kurvikasta ja herkkää, kun taas vaikuttava taide on sitomatonta, särmikästä ja raakaa. Vaikuttava taide antaa mielelle ja mielikuvitukselle jotain, mikä on voimakasta ja kauhistuttavaa. Vaikka kauniilla asioilla on kiistämätön esteettinen veto, ne ovat kuitenkin jotain, mitä taiteilijat välttävät, koska ne eivät pysty kiinnittämään huomiota tai kantamaan merkitystä yhtä hyvin kuin muut esteettiset piirteet.²

Henri Matisse kirjoittaa Notes of a Painter -tekstissään kauneudesta ja sen esiintuomisesta taiteellisessa kontekstissa. Tekstissä puhutaan tavoitteesta maalata naisen keho ilmentäen viehkeyttä ja viehätysvoimaa samalla tiedostaen sen tarvitsevan muitakin elementtejä. Piirrettäessä vain tarpeelliset linjat kehon omasta viehätysvoimasta tulee vähemmän huomattava ensi silmäyksellä, mutta näin toteutettuna viehätysvoima alkaa säteillä uudesta kuvasta ja saa uuden roolin teoksessa. Näin teos on samaan aikaan rikastunut laajemmasta kokonaisuudessaan enemmän inhimillisestä merkityksestä, kun taas viehätysvoima, joka on vähemmän huomattava, ei ole enää sen ainoa piirre. Siitä tulee vain elementti, joka toimii kuvan geneerisessä konseptissa. Viehätysvoima, keveys ja hauraus ovat ohimeneviä tuntemuksia, eivätkä ne pysty kannattelemaan laajempaa merkitystä itsessään. Teoksen alkuvaiheessa käytetyt värit ovat vielä kirkkaat,

¹Kinnunen 2000, 11–12.

²Korsmeyer 2011, 190–192.

mutta työskentelyn edetessä värit syvenevät ja alkuperäisesti kirkkaammat värit korvautuvat murretuilla sävyillä, jotka ovat parempia kantamaan merkitystä, mutta eivät yhtä viehättäviä silmälle.³

Tässä Matisen viitekirjoituksessa tuodaan esiin ajatus kevyestä, helposti katsottavasta taiteesta, joka ei kykene kantamaan merkitystä tai toimimaan millään muulla esteettisellä arvolla kuin viehätöksellä. Teoksen kehittymiseen on olennaista sen eteneminen vähemmän viehättäväksi, jotta se saa arvoa kauniina tai vaikuttavana.

Englantilainen filosofi Bernard Bosanquet erittelee kaksi kauneuden määritelmää, joiden avulla kauneutta voidaan analysoida: helposti kauniina havaittavat ja vaikeasti kauniina havaittavat asiat. Helposti kauniina havaittavia ovat asiat, jotka ovat mieluisia melkein kaikille. Näitä ovat esimerkiksi miellyttävät sävelet, kauniit kasvat tai suoraa esteettistä nautintoa tarjoavat objektit. Vaikeasti kauniina havaittaviin asioihin kuuluvat asiat, jotka eivät sovi suoraan helposti kauniina pidettävien asioiden piiriin ja joihin kuuluvat myös vaikuttavana pidettävät teokset. Vaikka teokset eivät kokonaisuudessaan toimisi kauneuden piirissä, voidaan vaikuttavasta taiteesta kuitenkin erotella kauneudelle ominaisia elementtejä. Vaikeasti kauniina havaittavat teokset tosin saattavat rajoittaa omaa katsojakuntaansa teoksissa käytetyillä esteettisillä valinnoilla, ja tämä luonnollisesti vähentää katsojia, jotka pitävät näitä kauniina. Monet asiat vaikuttavat siihen, miksi kauneuden näkeminen teoksessa vaikeutuu. Näitä ovat esimerkiksi se, kuinka voimakkaasti vaikeasti kauniina pidettävä teos käsittelee epämiellyttäviä aiheita tai käyttää visuaalisia elementtejä, jotka toimivat vastenmielisillä teemoilla. Vaikeasti kauniina pidettävä taide saattaa nostattaa katsojassa niin fyysisen kuin emotionaalisen reaktion sen käsitellessä usein vaikeita tunteita tai tilanteita. Kuitenkaan tämä ei välttämättä ulkoista teosta kauneuden määritelmästä tai syö teoksen kykyä ilmentyä kauniina.⁴

2.2 Kauneus ja hirviöt

Kirjassanaan *On beauty* Umberto Eco kirjoittaa William Auvergnen tekstin mukaan rumuuden olevan tarpeellista kauneuden esille tuomisessa. Varjon komponentit tuovat valon esiin ja saavat sen näyttämään kirkkaammalta ja jos näitä katsoo täysin liitännäisinä tai yhdistettyinä, saadaan rumuus tai vastenmielisyys näyttämään kauniimmalta. Erilaisuus lisää kauneutta universumissa ja siten asiat, jotka ensinäkemältä näyttävät epämiellyttäviä tai vastenmielisiltä, ovat tarpeellisia universaaliin järjestykseen. Näin ollen näihin kuuluvat myös hirviöt. Keski-ajalta siirryttäessä moderniin aikaan asetelma hirviöitä kohtaan muuttui. Ne menettivät symbolisen voimansa ja niitä alettiin tutkia uteliaisuuden näkökulmasta.⁵ Ehkä vastenmielisyudessa, rikkinäisyydessä tai epämuodotumissa on jotain, mitä emme voi vastustaa. Tilly Charles viittaa tekstissään Peter Starbyllasin ja Allon Whiten kirjaan *The politics and poetics of transgression*, jossa Starbyllas ja White väittävät karnivorin vieläkin olevan osa ihmisyyttä, palasina, syrjäytettynä ja tukahdutettuna, mutta kuitenkin jollain tavalla erottamattomana.⁶

³Matisse 1908, 2.

⁴Bosanquet 1963, 47–51.

⁵Eco 2004 152–153.

⁶Tilly 1988 1009–1010.

William Auvergne esitteli luonnollisen uteliaisuuden suhtautumistapana hirviöihin. Vaikka nykyajassa meillä on tiede ja teknologia ja hirviöiden olemattomuus on todennettu, on tässä aiheessa kuitenkin jotain hyvin puoleensavetävää. Keski-ajalla hirviöt olivat konkreettinen asia, ne olivat integroituneet kristinuskoon ja niiden koettiin olevan yhteydessä demoneihin ja paholaiseen. Hirviöt olivat suurimmalta osin ihmis-eläin-hybridejä, jotka olivat fyysisen tilansa puolesta jatkuvan muutoksen alaisina. Hirviöt olivat inspiraation lähde taiteilijoille ja kirjailijoille, ja niitä kuvattiinkin paljon uskonnollisen tekstin kontekstissa. Hirviöt ja kuva siitä, että jossain ihmisyyden olemassaolon ulkopuolella on sellainen olemisen kategoria, joka ei toimi tämän maailman säännöillä, kiinnostivat ihmisiä. Tämä ajatus koettiin sekä inspiroivana että häiritsevänä.⁷ Kenties ihmisyyden tutkiminen eri näkökulmasta on osa tätä kiinnostusta. Toisaalta se on metodi päästä lähelle itsensä järkyttämistä, toiseuden tutkimista jonain, joka on kaukana omasta identiteetistä. Tämä suojaa itseä epämieluisilta havainnoilta tai ajatuksilta. Kaukuneudesta poiketen rumuuteen tai vastenmielisyyteen on hyvin vaikea samaistua, sillä se on jotain, mikä halutaan erottaa itsestä. Hirviöitä tai sisäistä karnivoria halutaan tutkia erillisin keinoin pitämällä nämä teemat kuitenkin kaukana omasta identiteetistä.

⁷ Kemp & Gilbert 2015, 1–6.

3 VASTENMIELISYYS

Olen kiinnostunut kauneuden ja rumuuden kohtaamisesta teoksissa, joissa hyödynnetään näitä elementtejä. Se mikä on kaunista, mutta nostattaa jonkinlaisen vastenmielisyyden tunteen, voi toimia teosta syventävänä elementtinä tai rampauttaa sen. Mielenkiintoista on, missä tässä menee raja. Body Worlds -näyttelyssä esitetään ihmistä anatomian näkökulmasta käyttäen lahjoitettuja ruumiita, jotka on plastinointiteknikan avulla saatu pitämään muotonsa ja säilymään realistisen näköisinä. Vaikka aihe kuulostaa hyvin vastenmieliseltä, näyttely ei sitä ole, vaan teoksia on pidetty ennemminkin kauniina. Toinen näkökulma esiin nostamaani ruumiilliseen teemaan välittyä Jenny Savillen maalauksissa lihasta ja muutoksen eri tiloista, siinä miten Saville käsittelee näitä teemoja ja miten niitä tulkitaan tästä näkökulmasta.

3.1 Jenny Saville

Jenny Savillen teoksista on puhuttu paljon kauneuden ja vastenmielisyyden kentällä. Saville on kuvataiteilija, joka lähinnä maalaa öljyllä kankaalle. Hänen teoksensa ovat massiivisia maalauksia, joissa kohde juuri ja juuri mahtuu formaattiin. Savillen tämänhetkinen tuotanto on herkempää ja enemmän piirustus-pohjaista, mutta tulen vertaamaan aiemmin mainittuja käsityksiä ja kauneuden ja vastenmielisyyden teorioita taiteilijan vanhempaan tuotantoon.

Saville on usein kertonut töidensä kuvaavan lihaa, ja öljyvärit ovat hänelle kaikkein luonnollisin metodi tuoda substanssia esiin ja saada iholle ja lihalle oikeanlainen rakenne maalauksessa. Saville korostaa lihan ja ruumiillisuuden esilletuontia. Haastattelussaan hän kertoo käyttävänsä kuvanveistoksellisia elementtejä maalauksissaan ja kokevansa tärkeänä oppia lukemaan substanssia niin, että saa maalin pinnan antamaan oikeanlaisen kuvan esimerkiksi hikisestä, rikkinäisestä tai turvonneesta pinnasta.⁸

Saville mainitsee olevansa kiinnostunut kehosta ja ruumiillisuudesta, jotka manifestoitivat tätä aikakautta lihassa, kuten esimerkiksi itsensä fyysisestä muokkauksesta erinäisin leikkauksin tai korjauksin. Saville on tuottanut teoksia, jotka antavat näkökulmaa vaihtumisesta tai muutoksesta toiseen olemisen tilaan. Näissä aiheina ovat esimerkiksi hermafrodiitit, transvestiitit ja ruhot. Taiteilija kertoo haastattelussaan olevansa kiinnostunut siitä, mitä tapahtuu värille ja tekstuurille tai sävyille kehoissa, jotka ovat vaurion eri tiloissa. Saville kuvaa aiheita, jotka ovat normaalisti piilotettuina ehjän ihon alle näyttämällä pinnan rikkoutumisen tai vahingoittumisen, mustelman värin vaihtumisen, haavan tai avohaavan, joka kulkee läpi kehon tai naaman, avaten näin kehon katsojalle nähtäväksi.⁹

⁸Schaman 2005, 124.

⁹Schaman 2005, 125.

Jenny Savillen teos *Matrix* ei nostata yhtä voimakkaasti vastenmielisiä tunteita kuin monet muut teokset Savillen tuotannosta, mutta se kantaa siitä huolimatta samoja teemoja. Teoksessa yllättää eniten se, miten siinä yhdistyvät maskuliinisuuden ja feminiinisuuden piirteet kuitenkin liittymättä toisiinsa saumattomasti.

Kuva 4. Jenny Saville, *Matrix*, 1999.¹⁰

Ilmiselvin ilmentymä on vahva maskuliinisuuden esilletuonti kasvoissa verrattuna kehoon. Kasvot eivät liity muuhun kehoon myöskään värinsä puolesta. Toinen hyvin huomattava yhtenäisyyttä rikkova esteettinen ominaisuus on teoksen henkilöahmon roikkuva käsi. Käsi on leikattu ratkaisevasta kohtaa antaen alemmalle kädenpuolelle voimakkaan maskuliinisuuden tunnon verrattuna pehmeään pyöreään hartiaan. Teoksen keho on kuitenkin kauniin herkkä ja siinä maskuliinisuus korostaa feminiinistä kehoa saaden sen näyttämään entistä naisellisemmalta.

Teos yllättää katsojan esittämällään epäjatkuvuudella luonnollistetussa sukupuolijärjestelmässä. Teos tuo myös esiin vahvasti siirtymävaiheen yhdestä tilasta toiseen antamatta mitään määritteitä henkilöahmon sukupuolesta. Saville käyttää tätä maskuliinisuuden ja feminiinisuuden yhdistelmää nostattamaan ajatusta ja kantamaan teoksen teemaa voimakkaammin kuitenkin menettämättä esteettistä arvoaan.

Tässä Savillen mainitsemassa vaihtumisessa tai muutoksessa toiseen olemisen tilaan voidaan jossain määrin palata William Auvergnen ajatuksiin hirviöistä, jonain, joka on muuttumassa toiseksi, jonka tilaa ei tiedetä tai se ei ole vielä katsojalle selvillä. Mielenkiintoista on myös miettiä Savillen tyylin korrelointia kauneuden tarpeeseen olla epätäydellistä tai rumuuden esiintuontiin. Tosin on kyseenalasta, voiko Savillen teoksia yleisesti kutsua kauniiksi siitäkään huolimatta, että jotain kauneudenomaista teoksissa on.

¹⁰ Artnet 1999.

Ehkä enemmän kuin kauniina tai vastenmielisenä, Saville tuo työskentelyään esiin ruumina maalauksina, jotka on tehty käyttäen erinäisiä kauneuden keinoja teoksen esille-tuonnissa. Taiteilijan maalausjälki rakentaa sileää, pehmeää pintaa, ja Saville käyttää kauniilla tavalla herkkiä väriyhdistelmiä, joissa on esteettinen valo sekä sommittelua, joka miellyttää silmää.

Saville kirjoittaa kiinnostuksestaan epätäydelliseen, loukattuun, haavoittuneeseen tai operoituun kehoon. Saville kertoo niissä olevan monia esteettisiä elementtejä, jotka ovat kiinnostavia. Taiteilija jatkaa kertomalla kiinnostuksesta loukkaantumisiin ja omaan uteliaisuuteensa, jonka tilanne hänessä nostattaa. Saville tuo esiin ettei ole kiinnostunut pinnallisesta kauneudesta, vaan halusta päästä pinnan alle kohteeseen ja näyttää jonkin todellisuus.¹¹

Tässä on mielenkiintoisia elementtejä, jotka korreloivat vahvasti kauneuden ja vastenmielisyyden taajuudella, kuten pinnan alle pääseminen ja sisuksen tutkiminen. Tavallaan aihe on kuvottava, mutta se on myös hyvin inhimillinen ja samaistuttava. Kaikki ovat saaneet haavoja ja joutuneet näkemään ihoa vereslihalla tai täysin auki ja kokee-neet mielenkiintoa tähän. Pienemmässä skaalassa se voi olla ruven rapsuttamista irti niin, että näkisi mitä alta paljastuu.

3.2 Hybridit ja ihmisyiden haastaminen

Keskityn tässä luvussa antamaan esimerkkejä teoksista, jotka mielestäni toimivat vastenmielisyyden ja kauneuden rajoilla. Jos vastenmielisyyttä tai groteskia mietitään teemoina, niiden vaatimat edellytykset eivät täyty aivan kokonaan näissä teoksissa, sillä teokset eivät esitä verta tai eritteitä eivätkä tuo esiin mitään hajuja tai fyysistä lihaa katsojan eteen tämän ollessa enemmän vastenmielisyyden ääripää. Myöskään ne eivät kauhistuta katsojaa teoksen esiintuomalla julmuudella tai brutaaleilla teemoilla.¹² Lähinnä ne tuovat esiin hienovaraisen ällötyksen tai vastenmielisyyden tunteen, joka joko houkuttelee katsojaa tai työntää tätä pois teoksen silti ollessa esteettisesti viehättävä tai käyttäessä esteettisen kauneuden tai vaikuttavuuden keinoja.

¹¹Cué 2016.

¹² Korsmeyer 211, 199.

Kuva 5. Jenny Saville. Host. 2000¹³

Kirjassaan *Savoring the Disgust, the Foul and the Fair* Carolyn Korsmeyer käyttää Jenny Savillen maalausta *Host* esimerkkinä siitä, miten teos voi nostattaa hienovaraisia vastenmielisyyden tunteita. Teoksesta ei käy heti ilmi, mihin lajiin torso kuuluu, sillä sen rinnus on korvattu nisillä ja lantio on turvonnut. Korsmeyer viittaa Saatchi Galleryn teoksen narratiivista antamaan selitykseen, jossa *Host* perustuu Marie Darrieussecqin novelliin *Pig Tales*. Tarina kertoo naisesta, joka oman libidonsa vapauduttua ja tyydyttävämmäksi tultua huomaa muuttuvansa pikkuhiljaa siaksi. Jenny Saville tuo tässä teoksessa esiin nais-sian melkein sensuellin vatsan, joka on turvonnut ja valmis imettämään. Pelkästään maalaus ei siis aiheuta ihmisessä vastenmielisyyden tunnetta, vaan siihen liittyy vahvasti teoksen nimi ja gallerian tarjoama narratiivi. Teos ei ole kauhea tai kuvottava, mutta se yllättää kuitenkin hyvin luotaantyydyttävillä vastenmielisyyden keinoilla, joita siinä käytetään. Myös pelkästään teoksen nimi, *Host*, johdattelee jo katsojaa tutkimaan teosta näkökulmasta, jossa teoksen objekti elättää jotain toista tai tekee itsestään ”emän”, joka on vapaana imemiselle.¹⁴

Korsmeyer kertoo kirjassaan teoksen olevan muutoksessa, jossa se ei ole ihminen tai sika, vaan jotain, jossa on elementtejä kummastakin. Tältä kannalta katsottuna se muistuttaa enemmän klassista ajatusta hirviöstä. Ihmisen ja eläimen rajat haastetaan, ja tämä on kenties teoksen vastenmielisimmältä tuntuva aspekti.

Lisäksi Korsmeyer kommentoi maalauksen sisältämiä teemoja muodokkuudesta ja erotiikasta, vaikka teosta on vaikea kutsua puoleensavetäväksi. Teos eroaa perinteisestä alastonmaalauksesta, sillä liha ei tässä ole sileää tai taipuisaa ja pullistumia on liian paljon. Nännejä on liian monta ja ne voisivat yhtä hyvin olla kasvaimia. Keho on menettänyt naisellisen muotonsa ja siltikään se ei ole suoraan tunnistettavissa siaksi. Nämä vastenmieliset elementit tuovat esiin ihmisen ja eläimen luonnon, himon ja nautinnon ja

¹³ Saatchi Gallery, 2000.

¹⁴ Korsmeyer 2011, 117.

ehkä houkutuksen päästää irti ihmisyyden rationaalisuudesta ja päästä lähemmäksi luonnollisuutta ja aisteja.¹⁵

Host teoksena, kuten muutkin Savillen teokset, on vaikuttava ja värimaailmaltaan kauniin viehättävä. Savillen teoksissa täytyy ihailta tapaa, jolla taiteilija käyttää maalia ja luo erittäin realistista pintaa kuitenkin onnistuen pysymään vahvasti ekspressionismin kentällä. Työt vetävät katsojaa puoleensa ja samalla toimivat hyvin poistyyntävästi, kun niitä tarkastellaan pidempään.

Kuva 6. Jenny Saville. Fulcrum. 1999¹⁶

Kolmantena esimerkkinä Savillen teoksista, jotka nostattavat vastenmielisyyden tunteita katsojassa, on Savillen teos Fulcrum, jossa taitelija on kasannut kolme naishahmoa päällekkäin. Teos, samalla tavalla kuin edelliset, haastaa ihmisen muodon, sen missä on kenenkin kehon raja ja mikä raaja kuuluu kenellekin. Teos kuitenkin kantaa enemmän inhimillistä teemaa kuin aiemmin mainittu Host, joka luo vahvasti kuvaa siasta. Fulcrum-teoksen hahmot ovat helposti tulkittavissa ihmisiksi, joissa jotain on kuitenkin selvästi vialla. Se muistuttaa lihaisaa massaa, joka haarautuu kolmeen hahmoon kuitenkin sekoittuen ja yhdistyen matkalla. Yksi teoksen hahmoista on epämuokavan lähellä toisen varpaita, ja hahmojen jalat muistuttavat enemmän eläimellisiä koipia sorkkineen kuin ihmisen jalkoja. Hienovaraisemmin kuin Host, Fulcrum haastaa ihmisen ja eläimen rajoja painopisteen pysyessä selvästi kuitenkin enemmän ihmisessä ja näin luoden kuvaa inhimillisestä hirviöstä.

Peilaan Savillen teoksia Body Worlds -näyttelyn teoksiin, jotka tuovat esiin teemoja inhimillisyydestä ja lihallisuudesta täysin päinvastaisesta näkökulmasta kuin Saville. Body Worlds -näyttelyssä teokset on tuotu esiin hyvin kauniilla ja herkällä tavalla ja vaikka näyttelyn teema herättää vastenmielisiä tunteita, se on onnistunut tuottamaan visuaalisesti kauniita teoksia.

¹⁵ Korsmeyer 2011, 117.

¹⁶ Saatchi Gallery, 1999.

4 BODY WORLDS

Body Worlds on näyttelykokonaisuus, joka koostuu täysin ihmisten lahjoittamista ruumiista. Se sai alkunsa 1990-luvun puolivälissä ja ottaa kantaa inhimilliseen uteliaisuuden ruumiillisuutta ja kuolevaisuutta kohtaan. Ruumiit on säilötty käyttämällä plastinointitekniikkaa, joka korvaa kehon nesteet muoviseoksella antaen ruumiin säilyttää muotonsa ja esittävyytensä erittäin realistisesti. Plastinoinnin jälkeen ruumis voidaan kuivattaa haluttuun muotoon tai asentoon. Gunther von Hagens kirjoittaa plastinoinnin luovan kauniita näytteitä sensuelliin kokemukseen kuoleman ja hajoamisen välillä.¹⁷

Body Worlds -näyttelyn aitous on varmasti ensimmäinen syy suureen yleisökiinnostukseen, mutta näyttelyn herättämät ristiriitaiset tai sekalaiset tunteet, kuten nautinnon ja innokkuuden yhdistyminen pelkoon, ovat myös vakuuttavia syitä olla läsnä näyttelyssä. Näyttely kommentoi kuoleman ja elämän välillä olevasta epäselvää aluetta ja myös tuottaa sekä käyttää ihmisen luonnollista kiinnostusta anatomiaan itseensä hyvin toimivalla tavalla. Näyttelyssä on esillä myös yksittäisiä elimiä, mutta koko ruumiin plastinoinnit viehättävät katsojia eniten. Nämä figuurit ovat ihmetystä herättäviä visuaalisia objekteja ja teknisesti upeita opettavia näytteitä, jotka antavat erilaisen ja kokonaisvaltaisemman kuvan anatomiaan kuin yleisesti tunnetut anatomiaopin tietolähteet. Body Worlds tuo ruumiillisuuden lähelle ihmistä, se kuorii ihon pois ja näyttää sisältäpäin kehon ja miten se rakentuu, miltä sisäelimet näyttävät, mistä ne koostuvat ja mitä ne tekevät. Ruumiiden aitous nostaa katsojan kokemuksen arvoa tekemällä siitä intensiivisemmän ja tuoden sen lähelle katsojaa. Näyttelyssä nousee vahvasti teema yksilön omasta kuolevaisuudesta sen kuvatessa elämää, joka päättyy lopulta kuolemaan.¹⁸ Näyttely kuitenkin antaa vahvan tunteen elossa olemisesta ja omasta kehosta huolehtimisesta, joten ollen enemmän kuin vain kuoleman kuvaus näyttely käyttää kuolemaa kuvaamaan elämää ja siten toteuttaa teemaa, jossa kuollut toimii elämän indeksinä.

Näyttelyyn mennessään monet katsojat ilmaisevat epämukavia tunteita ennen näyttelytilaan astumista, sillä he eivät tiedä, mitä näyttelyltä voisi odottaa. Kuitenkin näyttelytilan esteettinen ja miellyttävä plastinointien esittely helpottaa tätä ahdistuksen tunnetta. Näyttely on tilana yleensä huomattavan hiljainen ja vakavamielinen, mikä ei yllätä, koska näyttely antaa jokaiselle katsojalle epätavallisen perspektiivin tämän omaan elämään. Vieraan ruumiin katsomisesta katsoja löytää oman kehonsa täysin uudella tavalla, ikään kuin katsoisi itseään vääristyneestä peilistä. Näyttelyssä vallitseva hiljaisuus ja melkein hengellinen ilmapiiri ei siis johdu jonkin kauhean näkemisestä, kuten näyttelyn aiheesta tai teemasta olisi helppo olettaa, vaan se johtuu enemmän ajattelu-prosessista, jonka näyttely herättää katsojassa.¹⁹

4.1 Kauneuden ja vastenmielisyyden tunneristiriita

Näyttely oli minulle hyvin mielenkiintoinen ja halusin enemmän keskittyä teosten kauneuteen kuin tunteisiin kuolemasta tai terveydestä. Katsojana koin tilan vahvasti ja olin innoissani teoksista – olin kuitenkin myös kuvottunut samaan aikaan. Olen muutenkin

¹⁷ von Hagens 2015, 22.

¹⁸ Wetz 2015, 5.

¹⁹ Sama.

pohtinut paljon kauneuden merkitystä silloin, kun se viedään pois kohteen merkityksestä. Olen kiinnostunut siitä, miten kasa suolia voi näyttää todella kauniilta niille annettun valotuksen ja värityksen ansiosta, mutta aiheuttaa kuvotusta, kun kohteen samais-
taa suolistoon, joka on ollut joskus jonkun sisällä ja nyt kuivatettu kaikkien katselta-
vaksi.

Näyttely oli täynnä epämuodostuneita, pilkottuja tai osiksi purettuja teoksia ihmisistä. Tämä oli kammottavaa ja kaunista samaan aikaan, ja Body Worlds toisti omalla taval-
laan teemaa hirviöistä.

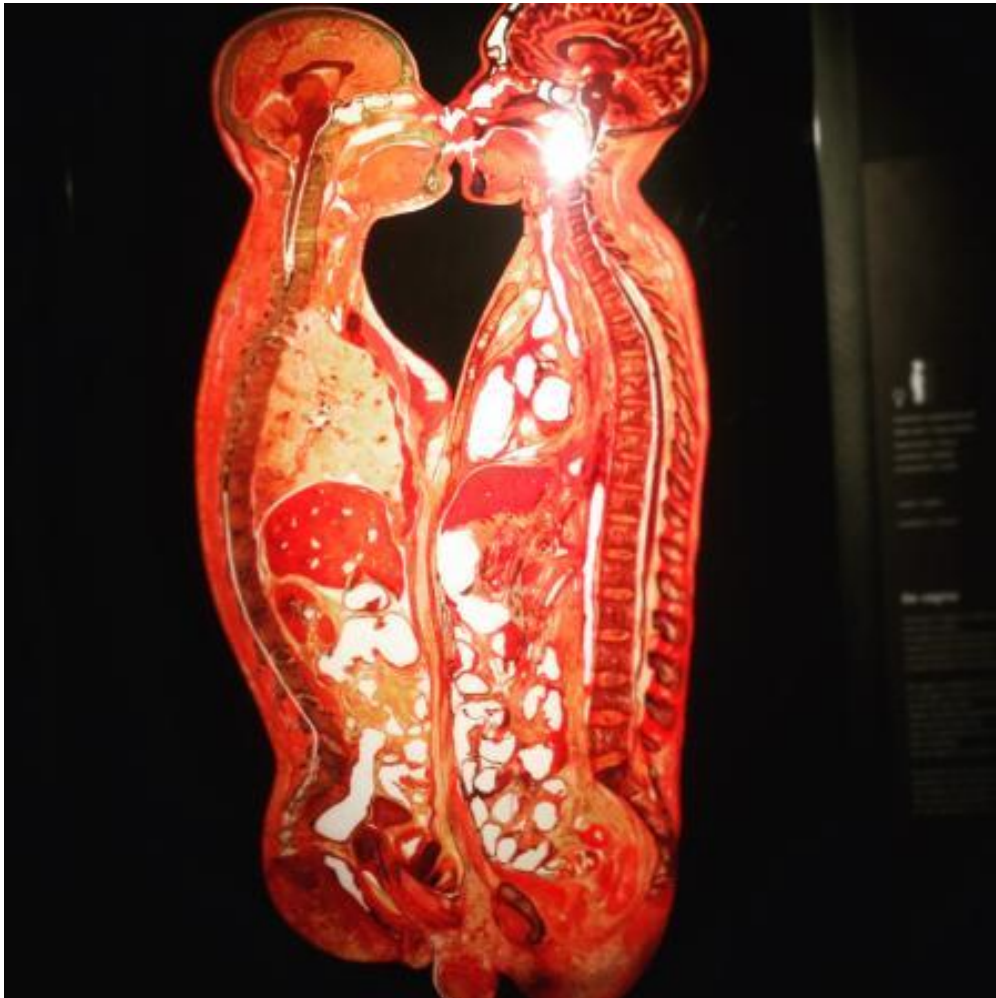
Kuva 7. Body Worlds. 2015. Koko rumiin plastinointi, yksityiskohta sormista.²⁰

Koko ruumiiden plastinoinnit olivat jotain, mikä nostatti voimakkaan vastenmielisyyden tunteen, sillä ne muistuttivat siitä, että näyttelyn hahmot olivat aitoja ihmisiä eivätkä vain hyvin realistisia vahanukkeja. Näissä koko ruumiiden plastinoinneissa minulle se, mikä nostatti voimakkaimman reaktion, olivat ruumiiden kynnet. Näytteiden liha oli kovetettu ja kiiksi muovin lailla, mutta hahmojen kynnet olivat pitäneet samankaltaisuutensa onnistuneesti, vaikka ne olivat kellastuneet ja muistuttivat lähinnä kauhuelokuvien zombien sormia. Iho ei enää ollut sormissa pulleaa ja pehmeää, vaan sormet olivat kuin kuivuneet ja muuttuneet koviksi ja jäykiksi. Asettelu oli toimivaa, mutta sormet itsessään olivat kuvottavia katsella. Teokset antoivat vahvan kuvan siitä, että ruumiit oli pysäytetty kuoleman ja hajoamisen välillä olevaan tilaan.

Kaikki teokset eivät puolestaan nostaneet voimakkaan vastenmielisiä tunteita. Esimerkkinä tästä on oheinen kuva näyttelyssä esitellystä teoksesta, joka on tehty kahden ihmisen siivuista. Teos on esteettisesti hyvin kaunis ja herkkä, siinä on kaunis väri ja

²⁰ Queen 2015.

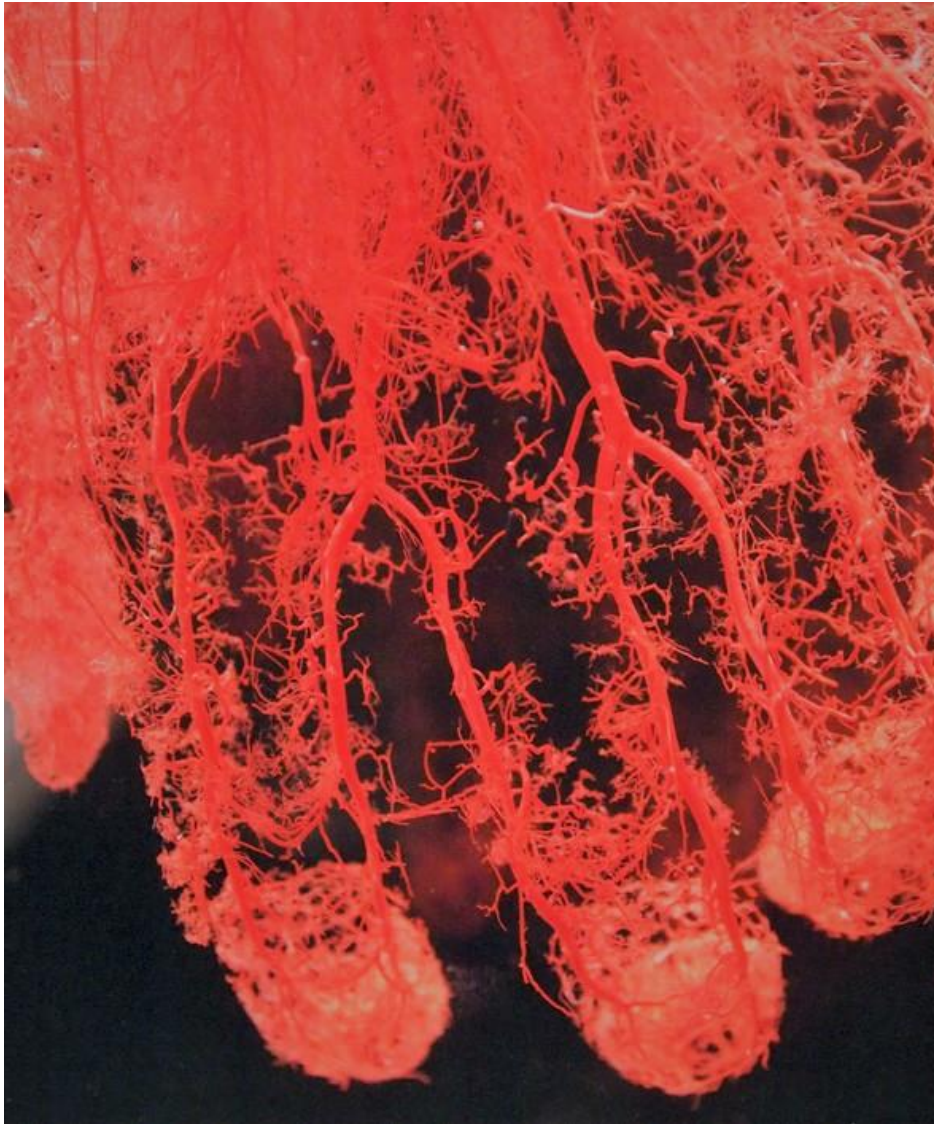
valotus. Kaikki näyttelyssä esitellyt ihmisen siivut oli tehty hyvin ohuiksi, ja kohdasta riippuen niistä saattoi nähdä läpi.

Kuva 8. Body Worlds. 2015. Pitkittäiset siivut kahdesta hahmosta.²¹

Teos on viety kauemmas ihmisen ideasta, se on kuorittu ihosta ja lihasta, ja siitä on tehty taulumainen objekti, johon on hyvin vaikeaa samaistua. Esteettisesti se ei häiritse samalla tasolla kuin koko ruumiiden plastinoinnit tai kovettuneet sormet ja niissä olevat kynnet (kuva 4). Kuitenkin ajatus ihmisen siivusta on hyvin luotaantyöntävä ja hirvittävä ja asteeltaan pahempi kuin aiemmin mainituissa plastinoinneissa. Ehkä tässä vaikuttaa empatia paloiteltavaa ruumista kohtaan, kun toinen ruumis saa pitää oman inhimillisen muotonsa. Ajatus karkaa pakollakin tilanteeseen, jossa ruumista siivutetaan ja ennen kaikkea tämä nostattaa vastenmielisyyden tunteita. Vaikka teos tuo kauniita visuaalisia elementtejä esiin, ne eivät poista täysin kammottavaa tunnetta siitä, miten teos on tehty.

²¹ Alice R., 2015.

Kuva 9. Body Worlds. 2010. Näyte kädestä, josta poistettu kaikki paitsi verisuonet.²²

Verisuonista kootut teokset yleensäkin toimivat esteettisesti todella hyvin: ne ovat kauniin siroja ja jopa hämmennystä aiheuttavan herkkiä ja antavat katsojalle tunteen orgaanisesta verkostosta, joka on piilossa ihon alla. Oheisen kuvan teoksessa on vaikeaa käsittää teoksen olleen joskus jonkun oikea käsi. Sitä voisi helposti pitää myös huovutustyönä, jonka rakenne on saatu aikaan erilaisia kovetusprosesseja käyttäen. Teokset ovat mukaansatempaavia, mutta myös kauhistuttavat aitoudellaan, aitoudella, joka toisaalta nostaa näyttelyssä koetun tunnereaktion arvoa.

4.2 Jenny Savillen ja Body Worlds -näyttelyn yhteneväisyys

On mielenkiintoista pohtia, miten Body Worlds -näyttely ja Savillen teokset yhtenevät tai eroavat toisistaan. Voidaan kysyä, mitkä asiat ovat teoksissa samaistuttavia ja mitkä

²² Kronbauer, 2010.

eivät. Kummatkin käsittelevät lihallisuutta ja kauneutta, mutta hyvin eri lähtökohdista. Ne yllättävät katsojan eri tavoin omalla perspektiivillään ja toteutuksellaan. Onko teoksissa loppujen lopuksi paljon eroja vai käyttävätkö ne keskenään samanlaisia taktiikoita?

Ajatus samaistumisesta ja toiseuttamisesta on hyvin mielenkiintoinen tässä suhteessa kauneuden ollessa jotain, johon halutaan samaistua ja rumuuden ollessa jotain, joka halutaan toiseuttaa. Kuitenkin samaistuminen Body Worldsin teoksiin oli melkein pakotetun tuntuista, vaikka sitä ei ehkä heti ajattelisi. Teoksien katsominen veti ajatukset todella vahvasti itseen ja niitä peilasi omaan minuuteen ja kehoon, vaikka osa teoksista nostatti ajatuksia klassisesta hirviöstä.

Teokset toivat kuitenkin esiin eteerisen kauniita elementtejä omalla hirvittävällä tavallaan. Ehkäpä esteettisyyden käyttö näin miellyttävästi oli teema, joka näyttelyssä yllätti. Teokset eivät olleetkaan totaalisen kauheita hirviömäisiä kuvia ihmisyydestä, vaan ne paljastivat yllättävän kauniin eteerisen herkän puolen lihallisuudesta, puolen, jota ei tulisi ajatelluksi anatomiaa tai ruumiillisuutta miettiessä.

Kun verrataan Body Worldsia Savilleen, joka maalaa lihallisuutta ja naiskuvaa yllättävästä näkökulmasta, voidaan näissä nähdä mielenkiintoisia yhteneväisyyksiä. Idea naisesta on taidehistoriallisessa kontekstissa kuvattu yleensä hyvin eteeriseksi ja kauniiksi, melkein koskemattomaksi. Saville rikkoo tätä naiskuvaa omalla liiallisen lihallisella toteutuksellaan, jossa teoksen henkilöhahmot ovat suuria, voimakkaita ja rumia. Teokset tuovat esiin kuvaa naisesta, joka on riisuttu kauneudesta ja esitetään täysin uusissa raameissa teosten kuitenkin peilattaessa ideoita kauneudesta. Marlene Dumas kertoo luvussaan kirjassa *On Beauty*, miten taiteen ei enää sanota tuottavan kauneutta, vaan sen sijaan käsittelevän tarkoitusta voimatta kuitenkaan maalata kuvaa naisesta käsittelemättä kauneutta.²³

Saville maalaa oman toiseutensa ja siten tekee teoksista hyvin vaikeita samaistua. Nostamani esimerkit Savillen teoksista (kuvat 1,2,3) edustavat tietynlaista muutosta tai inhimillisyyden rajojen haastamista. Niiden kuvaamien hahmojen asemaan tuntuu olevan mahdotonta suoranaisesti samaistua. Ne kauhistuttavat ja ne halutaan toiseuttaa muihin, johonkin kaukaiseen ihmistyyppiin, joka on kaukana itsestä, mutta jota on mielenkiintoista katsoa ja tutkia ulkopuolisen asemasta.

Kauneus ja lihallisuus tuntuvat olevan voimakkaita yhdistäviä teemoja näiden teosten välillä, Sekä Body Worlds että Saville yllättävät omilla vastakohtaisilla kauneuden ja lihan esillepanoillaan. Naiskuva, jonka voisi olettaa olevan kaunis, onkin melkein hirviömäinen hybridi verrattuna siihen, miten naista on kuvattu taiteen historiassa. Vastakohtaisesti Body Worldsin ruumiiden esilletuonnista voisi olettaa jotain kauheaa, mutta näyttelyssä kauneutta ja lihallisuutta tuodaankin esiin todella eteerisellä ja herkällä tavalla, vaikka teoksia ei voikaan katsoa ilman voimakkaita vastenmielisyyden tunteita.

²³Eco, 2004, 195.

5 KAUNEUDEN JA VASTENMIELISYYDEN EROTTAMATTOMUUS

Teoksissaan Jenny Saville ja Body Worlds -näyttely tuntuvat tavallaan peilaavan toisiaan vääristyneestä peilistä. Lihan käsittely on teoksissa päinvastaista ja ihmismäiset figuurit yllättävät katsojan sillä, mitä ne eivät ole. Savillen teoksissa välittyy vahva pehmeän lihan ja massan tunne, joka on hyvin erilainen Body Worlds -näyttelyn esittämistä kuivista, kovista ja kuitenkin siroista hahmoista. Silti teosten nostattamat tunteet ovat suhteellisen samanlaisia ja ajatus nykypäivän hirviöistä yhdistää näitä teoksia. Saville ja Body Worlds molemmat nostavat teoksissa esiin teemoja, joissa ihmisyyden haastettuna. Teoksissa leikitellään sillä, miten ihminen laitetaan osiin ja kootaan kokoon taas erilaisena ja sillä, miten paljon objekti muuttuu matkalla. Se, kuinka erinäköinen ihminen on ihon ja lihan alta se pelottaa ja tuottaa epämiellyttäviä ja vastenmielisiä tunteita, mutta samalla vetää puoleensa ja kiinnostaa.

Ihmisyden ja eläimellisyyden hybridimäinen sekoittuminen nostattaa nopeasti vastenmielisyyden tunteita – kenties halu lokeroita ja tietää mitä jokin on, on tässä haastettuna. Katsoja ottaa tietämättömän roolin näiden teosten edessä ja tekee omat johtopäätöksensä siitä, mitä taiteilija tai tekijä on koennut näytettäväksi.

Sekä Body Worlds että Jenny Saville tuovat kauneutta esiin omilla motiiveillaan ja näyttävät sen kieroutuneen puolen, joka tuodaan esiin hirviömäisinä hahmoina, jotka on pysäytetty muutoksen eri vaiheisiin. Kuitenkin kauneus on jotain, joka tuntuu olevan mukana teemassa jatkuvasti ja ehkä se on myös linssi, jonka läpi katsotaan kuvaa ihmisestä. Kauneutta käsitellään myös sen tarkoituksellisella poisjättämisellä tai sen vähentämisellä, jolloin teos toimii vastenmielisyyden kentällä, kun tätä vastenmielisyyttä verrataan siihen kauneuteen, joka teoksissa voidaan havaita. Aiemmin mainittuun William Auvergnen tekstiin viitaten rumuus korostaa kauneutta ja kauneus saa rumuuden näyttämään kauniimmalta. Tässä tekstissä on jotain mielenkiintoista siinä, miten se toimii asetelmassa, jossa kauneus korostaa teoksen rumuutta. Saako se siten kauneuden näyttämään rumemmalta? Vai onko ihmiselle olennaista nähdä mieluummin kauneus korjaamassa rumaa kuin rumuus korruptoimassa kaunista?

LÄHTEET

Bosanquet, B. 1963. Three Lectures on Aesthetic. Indianapolis: Bobbs-Merrill.

Cué, E. 2016. Interview with Jenny Saville. Huffington post haastattelu. viitattu 2.9.2017 https://www.huffingtonpost.com/elena-cue/interview-with-jenny-savi_b_10324460.html

Eco, U. 2004. On Beauty: A History of a Western Idea. the University of Michigan: Secker and Warburg.

von Hagens, G. 2015, Body Worlds, The original exhibition. Anatomy and Plastination. Heidelberg: Arts & Sciences exhibitions and publishing GmbH.

Kinnunen, A. 2000. Estetiikka. Helsinki: WSOY

Kemp, D. & Gilbert, M.L. 2015. Medieval Monsters. N.d. British Library.

Korsmeyer, C. 2011. Savoring Disgust: The Foul and the Fair in Aesthetics. New York: Oxford University Press

Matisse, H. 1908. Notes of a Painter. Viitattu 2.10.2017 <http://www.austinncc.edu/noel/writings/matisse%20-%20notes%20of%20a%20painter.pdf>.

Simon Schaman. 2005. Saville. New York: Rizzoli international Publications inc.

Tilly, C. 1988. American historical review, The politics and poetics of transgression. vol 93, issue 4. N.d. American Historical association.

Wets, F.J. 2015. Body Worlds, The original exhibition. Foreword. Heidelberg: Arts & Sciences exhibitions and publishing GmbH.

KUVATLUETTELO

Kuva 1. Sini Kähönen. 2017. Sisäelinsarja 1–2

Kuva 2. Sini Kähönen. 2017. Sisäelinsarja 3–4

Kuva 3. Sini Kähönen. 2017. Sisäelinsarja 5–6

Kuva 4. Jenny Saville. 1999. Matrix. Kuva: Artnet. viitattu 27.10.2017 <http://www.artnet.com/artists/jenny-saville/matrix-65zwEDNqktsY3Ca3AJFrZg2>

Kuva 5. Jenny Saville. 2000. Host. Kuva: Saatchi Gallery. Viitattu 2.11.2017 http://www.saatchigallery.com/aipe/jenny_saville.htm

Kuva 6. Jenny Saville. 1999. Fulcrum. Kuva: Saatchi Gallery. Viitattu 2.11.2017 http://www.saatchigallery.com/aipe/jenny_saville.htm

Kuva 7. Body Worlds. 2015. Koko rumiin plastonointi, yksityiskohta sormista. Kuva: Queen Kylie. 2015. Viitattu 4.11.2017 <http://wjbq.com/5-most-common-questions-about-body-worlds/>

Kuva 8. Body Worlds. 2015. pitkittäiset siivut suutelevista hahmoista. Kuva: Alice R. (käyttäjänimi). 2016. Viitattu 4.11.2017 https://www.tripadvisor.com.ph/ShowUserReviews-q188590-d6024007-r318881750-Body_Worlds-Amsterdam_North_Holland_Province.html#photos;geo=188590&detail=6024007&aggregationId=101

kuva 9. Body Worlds. 2010. Näyte kädestä, josta poistettu kaikki paitsi verisuonet. Kuva: Kronbauer Bob, 2010. Viitattu 9.11.2017 <http://www.vancouwerisawesome.com/2010/11/17/body-worlds-and-the-brain-veins/>

